

ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ ДЛЯ СВОЄЧАСНОГО ВИЯВЛЕННЯ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ПІДТРИМКИ

Емілія Воронцова
науковий співробітник,
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»,
E-mail: amelyvo@ukr.net

Актуальність полягає в необхідності підготовки педагогічних працівників закладів дошкільної освіти до реалізації вимог законодавства, зокрема Конституції України, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про охорону дитинства» роботи в інклюзивному освітньому середовищі в контексті сучасного розуміння інклюзивної освіти як можливості ранньої діагностики особливих освітніх потреб здобувачів дошкільної освіти.

Проблема виявлення дітей, які потребують організації індивідуального освітнього маршруту та особливих психолого-педагогічних умов його реалізації (в рамках розробленої Індивідуальної програми розвитку) зараз набуває особливої важливості. В цій ситуації більшість батьків, які бажають, щоб їх діти набували освіту в колективі здорових однолітків, а також батьки, які не володіють спеціальними знаннями і тому просто не вважають своїх дітей такими, які мають особливі освітні потреби, просто записують своїх дітей в загальноосвітні дошкільні установи. Таким чином складається ситуація, коли саме фахівцям освітньої установи необхідно проводити певні заходи щодо виявлення дітей, які потребують особливих умов здобуття освіти – дітей з вираженими труднощами оволодіння освітньою програмою через наявність найрізноманітніших особливостей розвитку, що не дозволяють цим дітям нарівні з іншими дітьми опановувати програмний матеріал. Процес виявлення дітей, які потребують додаткової підтримки, повинен бути ефективним і пройти якнайшвидше, щоб педагогічні працівники закладу змогли адекватно здійснити психолого-педагогічне вивчення дитини, розробити індивідуальний освітній маршрут (при першому рівні підтримки), або при потребі рекомендувати

батькам звернутися до інклюзивно-ресурсного центру для проведення комплексної оцінки розвитку дитини.

Педагогічні працівники закладів дошкільної освіти мають бути ознайомленими з діагностичним та технічним обладнанням (базовий рівень) в організації інклюзії для всіх здобувачів дошкільної освіти з метою створення інклюзивного освітнього середовища, готовності до виявлення дітей, які потребують тимчасової чи постійної підтримки в освітньому процесі та подальшого спрямування їх до відповідних інституцій.

Вчасна діагностика ООП дитини є запорукою ефективності втручання, створення відповідних умов для підготовки дитини до школи, своєчасного створення інклюзивної групи. Тому виникає потреба в узгоджених між різними суб'єктами взаємодії індикаторів, що можуть свідчити про ознаки ООП дитини, оскільки не всіх фахівці однаково розуміють і сприймають певні поведінкові та інші особливості дитини, які можуть спостерігати під час надання відповідних послуг.

Крім того, виявлення, діагностика ООП дитини та надання своєчасної допомоги може бути забезпечено в межах послуги раннього втручання. Послуга раннього втручання призначена для усіх дітей віком до чотирьох років, які мають ризик порушення у розвитку, та їх сімей і має на меті раннє обстеження дитини командою спеціалістів різного профілю (лікарем, реабілітологом, дитячим психологом, педагогом-дефектологом, логопедом, іншими спеціалістами за потребою) і планування та реалізацію відповідної роботи щодо ранньої реабілітації дитини та підтримки її сім'ї.

Таблиця індикаторів, що пропонується для опрацювання, укладено на матеріалі вітчизняних та зарубіжних психологів, спеціалістів у віковій психології [3].

Таблиця 1

Орієнтовні діагностичні індикатори розвитку дитини від 15 до 72 місяців

Віковий період / Діагностичний індикатор	Сфери діагностики (Ю. Гільбух)					Розвиток крупної моторики
	Розвиток сенсорно-когнітивної діяльності	Розвиток навичок самообслуговування	Розвиток образотворчої діяльності	Емоційно-соціальний розвиток	Розвиток експресивного мовлення	
15 місяців	Ставить п'ять кубиків один на один	Тримає ложку під час їжі	Може тримати олівець і залишать сліди	Виконує два завдання за вказівкою дорослого	Користується активно 10 і більше словами	Ходить, хоча можливі часті падіння
18 місяців	Відтворює побачене у діях з іграшками	Робить спробу їсти самостійно	Креслить спонтанно і старанно	Хоче все робити самостійно	Робить спробу зв'язати два слова у речення	Ходить впевнено, падає рідко
21 місяців	Кидає м'ячик у коробку (корзинку)	Їсть самостійно	Креслить у межах аркуша	Шукає допомоги дорослого, коли хтось забирає іграшку	Може назвати п'ять зображень на картинці	Робить спроби бігти (темп рухів рук і ніг вдвічі швидший, ніж ходіння)
24 місяців	Перегинає надвоє аркуш паперу	Майже не мочить штани	Наслідуючи, креслить вертикальні і горизонтальні лінії	Вступає в контакт з іншими дітьми	Ставить перші запитання: «що це?», «де?»	Сходить і спускається східцями, тримаючись за поручні
30 місяців	Розстібає три гудзики на макеті або на одязі	Систематично сповіщає про фізіологічні потреби	Креслить криву замкнену лінію	Можна впевнити словами відмовитись від чогось	Ставить різноманітні запитання: «чому?», «як?»	Бігає значно краще, пробігає не менше 10 м
36 місяців	Виставляє п'ять кубиків за розміром	Самостійно роздягається і роззувається	Малює кульку, м'ячик, яблуко	В іграх відображає навколишнє життя, входить у роль	Може зв'язно переказати простий випадок або оповідання	Сходить і спускається східцями без опори
42–(48) місяців	Складає піраміду з 4 елементів за розміром, сортує кружечки по п'яти кольорах, складає розрізну картинку з 3-частин, виконує вправу «втулки» або вкладки з 4 елементів, конструюванні	Самостійно роздягається і роззувається, розстібає і застібає гудзики, розв'язує і розв'язує шнурки	Малює примітивно будинок, дерево, людину	Соціальні рольові ігри – мама, тато, використання ляльки в ролі дитини	Використовує речення з 4-х слів	Стоїть на одній нозі, стрибає на місці, бігає. Піднімається по шведській драбині або по ігровим конструкціям приставним кроком. їздить на самокаті, грає в м'яч ногами

	я з 4 елементів,					
54–(60) місяців	Складає пірамідку з 6 елементів, сортує кружечки по 7 кольорах, складає картинку з 4 частин, «втулки» або вкладки з 5 частин, конструювання з 5 елементів	Самостійно роздягається і роззувається, розстібає і застібає гудзики, розв’язує і розв’язує шнурки, справляється з кнопками і застібками	Малює примітивно будинок, дерево, людину, тварину, машину.	Професійні рольові ігри, ігри за правилами	Має вимовляти майже всі звуки, визначати перший звук у слові на слух.	Стрибає на одній нозі, може стрибнути на двох ногах на відстань до 30 см., або перестрибнути мотузку, піднімається по шведській драбині переставляючи кроками. Їздить на триколісному велосипеді
66–(72) міс	Додає предмети до понятійного ряду – назвати меблі, овочі тощо, класифікація по призначенню, знаходить картинки відповідно пори року. Складає послідовно сюжетні картинки, знаходить або домальовує елементи, яких не вистачає	Самостійно роздягається і роззувається, розстібає і застібає гудзики, розв’язує і розв’язує шнурки, справляється з кнопками і застібками, складає свої речі, розміщує їх акуратно	Малює будинок, дерево, людину, сюжетний малюнок. Тримає олівець трьома пальцями. Малює друковану першу літеру свого імені	Добре розрізняє «своїх» і «чужих» дорослих, спілкується відповідно, використовує займенники «ти» для своїх та «ви» для чужих дорослих. Має визначену соціальну позицію майбутнього школяра. Знає, навіщо йде до школи, обирає шкільні приналежності з перевагою до іграшок.	Може визначати перший, останній звуки в слові. Може добирати слова на заданий звук. Мовлення має розвинуту структуру, використовує складні речення. Будує розповідь про подію з кількох (5-7) речень, з яких не менше ніж 2 можуть бути складними	Може стрибати на одній нозі на 15 см в бік або перестрибнути мотузку, опановує двохколісний велосипед, може влучити м’ячем в ціль ногою на відстані 1,5 м.
Результат						

Спосіб використання таблиці індикаторів розвитку: необхідно пам’ятати, що розвиток дитини є нерівномірним, одні функції можуть бути розвинуті з випередженням, а інші з деякою затримкою.

Першим кроком педагог, спостерігаючи за дитиною, може відповідно таблиці, визначити розвиток в кожній сфері окремо. Для розрахунку

використовується нижнє значення (кількість місяців), якщо рівень розвитку менше або відповідає віку, або верхнє значення, якщо реальний вік дитини більше.

Другим кроком треба знайти суму чисел (кількості місяців розвитку в кожній сфері). Наступним кроком треба отриману в другому кроці суму поділити на кількість сфер діагностики (шість). Отримане значення, має дорівнювати календарному віку дитини.

Необхідно пам'ятати, що чим менше дитина, тим більше вона потребує уваги і тим краще її корекційний потенціал. При затримці у немовляти розвитку більше ніж на 2 тижні необхідно додаткове обстеження вузьких спеціалістів. Для малюка 3–4 років така увага потрібна в разі затримки на 2 місяці.

Приклад практичного застосування таблиці.

Перший крок: спостерігаючи за дитиною, визначити рівень навичок у відповідних сферах.

Дитина Сергій Ш., хлопчик, вік 31 місяць.

Таблиця 2

Сфери діагностики (Ю. Гільбух)

Розвиток сенсорно-когнітивної діяльності	Розвиток навичок самообслуговування	Розвиток образотворчої діяльності	Емоційно-соціальний розвиток	Розвиток експресивного мовлення	Розвиток крупної моторики
Виставляє п'ять кубиків за розміром +	Майже не мочить штани (<i>справляє потреби, коли йому пропонують скористатися туалетом. Якщо своєчасно не запропонувати, може сходити в штани</i>)	Креслить криву замкнену лінію	Виконує два завдання за вказівкою дорослого	Користується активно 10 і більше словами (вживає окремі слова, речень не має), можна впевнити словами відмовитись від чогось	Сходить і спускається східцями, тримаючись за поручні (використовує приставні кроки)
Відповідає 36 міс	Відповідає 24 міс	Відповідає 30 міс	Відповідає 15 міс	Відповідає 30 міс	Відповідає 24 міс

Крок другий: знайти суму визначених результатів розвитку навичок:

$36+24+30+30+15+24 = 159$, де: 36 міс. – сенсорно-когнітивна діяльність; 24 міс. – розвиток навичок самообслуговування; 30 міс. – розвиток образотворчої діяльності; 30 міс. – емоційно-соціальний розвиток. У сфері емоційно-соціального розвитку діагностики така: дитина може виконати

2 пов'язаних завдання дорослого (наприклад, візьми іграшку і підійди до мене) це відповідає 15 міс., але не вступає в контакт з іншими дітьми. Також можна вмовити словами не робити щось (ламати те, що побудували з конструктора інші діти) Використовуємо для обчислення 30 міс. (вищий рівень), а для організації підтримки 15 міс. – враховуємо до чого прагнути – намагатися формувати навички спілкування з дітьми та звертатися по допомогу до інших); 15 міс. – розвиток мовлення; 24 міс. – розвиток крупної моторики. Крок третій: знайти середньоарифметичне значення $159 / 6 = 26,5$ міс.

Де 159 – сума рівня розвитку сфер діяльності у місяцях;

6 – кількість досліджених сфер розвитку;

26,5 міс. – реальний рівень розвитку сфер функціонування

Крок четвертий: порівняти отриманий результат з календарним віком дитини

$31 - 26,5 = 3,5$ місяців, де:

31 – календарний вік дитини;

26,5 – реальний рівень розвитку сфер функціонування.

Висновок: розвиток дитини відповідає 26,5 місяців, тобто є потреба в організації підтримки першого рівня. Треба зазначити, що якщо ця підтримка буде малоефективною, виникне потреба в зверненні до ІРЦ.

Список використаних джерел:

1. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році : Лист Міністерства освіти і науки України від 27.07.2022 р. № 1/8504-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci> (дата звернення: 19.05.2023).
2. Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти : Лист Міністерства освіти і науки України від 25.06.2020 р. № 1/9-348. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-stvorennya-inklyuzivnogo-osvitnogo-seredovisha-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 19.05.2023).
3. Измерение интеллекта детей : пособ. для психолога-практика : в 2-х ч. / под ред. Ю. З. Гильбуха. Киев : Укрвузполиграф, 1992.